

Planeringsunderlag för friluftslivet i Gislaveds kommun

2025-11-28

Statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt är
medfinansier för genomförandet av detta projekt

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	3
2	Bakgrund.....	4
2.1	Vad är friluftsliv.....	4
2.2	Varför är det viktigt att arbeta med friluftsliv.....	4
2.3	Syfte med planen	6
3	Nuläge	7
3.1	Fysisk kartläggning.....	7
3.2	Kommunens roll i friluftslivet.....	17
3.3	Aktörer inom friluftslivet	18
3.4	Invånares behov och önskemål	20
3.5	Omvärldsbevakning	23
3.6	Diskussion och slutsatser	24
4	Plan för friluftslivet i Gislaveds kommun.....	26
4.1	Mål för friluftslivet.....	26
4.2	Målgrupper.....	27
4.3	Förslag på nya arbetssätt	27
5	Referenser	29
6	Bilagor	30

I Sammanfattning

Gislaveds kommun har sedan 2022 arbetat strategiskt med att utveckla friluftslivet. En arbetsgrupp har tagit fram en behovsanalys och fått statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt (LONA-medel) för att inventera friluftsområden och ta fram en friluftsplän. Arbetet utgår från friluftsliv som naturvistelse för välbefinnande, i linje med allemansrätten. Friluftslivet är viktigt för kommunens attraktivitet, folkhälsa och hållbara samhällsutveckling.

Kommunen har en central roll i att skapa goda förutsättningar för friluftsliv. Det handlar om planering, markinnehav, skötsel, stöd till föreningslivet och dialog med invånare och näringsliv. Friluftsliv bidrar till ökad fysisk aktivitet, bättre psykisk hälsa och minskad ensamhet. Det är också en viktig del av besöksnäringen, som i hög grad bygger på naturupplevelser och skapar lokala ekonomiska värden. Ett väl utvecklat friluftsliv stärker dessutom kommunens attraktivitet och kan bidra till inflyttning, särskilt bland familjer som söker närhet till natur.

Friluftsplänen kopplar direkt till kommunens strategi för hållbar utveckling. Den stödjer särskilt målen om hållbar markanvändning, gröna och inkluderande samhällen samt välmående invånare. Planens syfte är att ge kommunen bättre förutsättningar att planera, utveckla och samordna friluftslivet. Den ska också se till att friluftsliv och naturvårdsintressen vägs in i den fysiska planeringen.

Kartläggningen som genomfördes 2023–2024 visar att kommunen har ett varierat utbud av friluftsanläggningar. Samtidigt finns tydliga utvecklingsbehov. Många områden behöver uppdaterad skyltning, bättre ledmarkering, byte av belysningsstolpar och tydligare rutiner för skötsel. Även tillgängligheten vid badplatser, vandringsleder och kanotleder kan förbättras. Kommunen behöver också ta en mer aktiv roll i att balansera kommersiella och kostnadsfria friluftsområden och i att samordna aktörer som föreningsliv, besöksnäring och markägare.

Sammantaget tydliggör friluftsplänen kommunens ansvar att samordna, prioritera och utveckla friluftslivet. Målet är ett hållbart, attraktivt och hälsosamt Gislaved.

2 Bakgrund

2022 bildades en arbetsgrupp kring arbetet med friluftsliv i kommunen. Gruppen gjorde en behovsanalys, ansökte och beviljades pengar från Länsstyrelsen (LONA stöd) för att inventera friluftsområden och ta fram en friluftsplän för Gislaveds kommun

2.1 Vad är friluftsliv

Vi har utgått från den definition av friluftsliv som finns i förordningen om statsbidrag för friluftslivsorganisationer: *”Vistelse utomhus i natur- eller kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling”*. En annan utgångspunkt är att friluftsliv bedrivs i samklang med naturen och andra människor enligt allemansrättens grundprincip *”Inte störa – Inte förstöra”*.

2.2 Varför är det viktigt att arbeta med friluftsliv

Kommunen har en nyckelroll i att skapa förutsättningar för ett väl fungerande friluftsliv. Viktiga arenor för utveckling av friluftslivet är långsiktig kommunal planering, markinnehav, skötsel, aktiviteter, stöd till ideella friluftslivsorganisationer, dialog och näringslivsutveckling. Generellt i Sverige är kunskapen om friluftslivets värden i den fysiska planeringen låg vilket gör det svårt att väga friluftslivet mot andra intressen i planering och tillståndsprövningar.

En svårighet i arbetet med friluftsliv är att frågorna är spridda på många olika kommunala förvaltningar. En tydligare samordning för att utnyttja kommunens resurser på bästa sätt behövs. Detta ligger i linje med ambitionerna i Kommunplanen 2023–2026, att samordningen generellt i kommunens organisation behöver förbättras. Samverkan mellan invånare, civilsamhälle och näringsliv behövs också för att utveckla friluftslivet.

2.2.1 Folkhälsa

En utmaning inom området levnadsvanor är ett ökat stillasittande. Nästan hälften av befolkningen i åldern 16–84 år har övervikt eller fetma. Psykisk ohälsa är också ett stort folkhälsoproblem som kan ta sig uttryck i stress, oro eller sömnsvårigheter. Flera undersökningar visar att vi mår bra av friluftsliv, där naturkontakten främjar både den fysiska och den psykiska hälsan. 120 minuters vistelse i natur per vecka ger bättre hälsa och tillfredsställelse.

Därför är det viktigt att göra aktiva insatser för att öka fysisk aktivitet utomhus. En förutsättning för folkhälsa genom friluftsliv och natur är att det finns friluftsanläggningar som är lättillgängliga för de som är i störst behov av att aktiveras i naturen.

2.2.2 Besöksnäring

Besöksnäringen i Gislaveds kommun växer. Enligt Gislaveds erfarenhet av att stötta besöksnäringen säger att naturen och friluftslivet dominerar inom besöksnäringen. Enligt en rapport som togs fram 2023 hade Gislaveds kommun år 2022 nästan 400 personer sysselsatta inom besöksnäringen och näringen genererade 40 miljoner i skatteintäkter till kommunen. För att besöksnäringen ska kunna bibehållas och förhoppningsvis utvecklas så krävs det att vi har natur- och kulturmiljöer som är attraktiva för besökare.

2.2.3 Attraktivitet

Friluftslivet är grundläggande i kommunens attraktivitet när det kommer till att locka nya invånare att flytta hit. Det är också en viktig faktor för invånares livskvalitet och vilja att bo kvar i kommunen. Befolkningsmålet och ambitionen om att bromsa befolkningsminskning i kommunen är en viktig prioritering i Kommunplanen 2023–2026. För att fler ska flytta till kommunen behöver bilden av Gislaveds kommun som en attraktiv plats att bo på stärkas. Här pekar man särskilt ut målgruppen personer i familjebildande åldrar som man vill locka till kommunen. Med ett väl utvecklat friluftsliv kan kommunen attrahera personer och familjer som prioriterar livskvalitet i form av nära till naturen och friluftaktiviteter.

2.2.4 Hållbarhet

Vidare knyter vi an Friluftspanen till kommunens Strategi för hållbar utveckling. I strategin finns tre mål som är särskilt viktiga för friluftslivet. Här nedan finns utdrag ur beskrivningen av respektive mål i strategin:

1. **Hållbar användning av mark och vatten.** De naturresurser och ekosystemtjänster som natur- och kulturlandskapet bidrar med är grunden för vårt samhälle och måste därför skyddas och nyttjas hållbart. Mark för natur- och friluftsliv ska tryggas och hänsyn måste tas till naturvärden, vid såväl jord- och skogsbruk som vid exploatering.
2. **Gröna inkluderande samhällen.** Gislaveds kommun ska utgöras av hälsosamma, välmående människor som lever i samhällen vi formar tillsammans och i samklang med den mark vi tagit i anspråk. Tätortsnära skog och andra naturliga grönytor i våra stadsbilder ska behållas och utvecklas. Ett friluftsliv som är tillgängligt både för besökare och invånare samt att fler ser naturen som en affärsmöjlighet främjar liv och hälsa i hela kommunen och bidrar till vår attraktionskraft.

3. **Välmående människor som kan nå sin fulla potential.**

Befolkningens hälsa är av stor betydelse för samhällets möjligheter till utveckling. Ett rikt, välkomnande kultur- och fritidsliv gör att vi uppnår ett mer inkluderande och tillgängligt samhälle. Genom att arbeta tillsammans för att skapa aktiva och inkluderande mötesplatser samt öka förutsättningarna för aktiviteter av både fysisk och social karaktär kan den ofrivilliga ensamheten minskas och invånarnas hälsa förbättras.

2.3 Syfte med planen

Syftet med framtagandet av Gislaveds kommuns friluftsplän är att planera och utveckla friluftslivet långsiktigt och hållbart för invånare och besökare i kommunen.

Effektmål

- Tydliggöra kommunens långsiktiga planering av friluftslivet och fastställa mål och ambitionsnivåer.
- Utgöra ett viktigt underlag för systematisk utveckling av friluftslivsrelaterade frågor och tydliggöra roller och bidra till samordning av resurser såväl internt förvaltningsövergripande som externt med andra intressenter som är verksamma inom friluftsområdet.
- Fungera som underlag för kommunens fysiska planering och se till att naturvårdens och friluftslivets intressen beaktas vid all fysisk planering.
- Bidra till ökad folkhälsa och förbättrade förutsättningar för ett rikt friluftsliv även för funktionshindrade och målgrupper som är naturovana.
- Bidra till att sätta det lokala friluftslivet i relation till det regionala friluftslivsarbetet och på så sätt få ett större genomslag i planering och utveckling av friluftslivet.

3 Nuläge

3.1 Fysisk kartläggning

För att få en överblick över kommunens friluftsanläggningar och friluftsområden har vi inom ramarna för projektet genomfört en kartläggning.

3.1.1 Metod

Kartläggningen har genomförts enligt Naturvårdsverkets metodik ”Kartlägga områden för friluftsliv”. Den fysiska kartläggningen genomfördes 2023–2024 och redovisas i detalj i bilaga 1. I stort sett alla anläggningar som är relaterade till friluftsliv i kommunen har besökts och statusen på varje anläggning redovisas i en mall. De anläggningar som vi har tittat på är vandringsleder, cykelleder, elljusspår, badplatser, större parker, tätortsnära strövområden och längdskidspår. Det som i första hand har bedömts i kartläggningen är skicket på anläggningen, hur frekvent den används, sträckning, hur tillgänglig den är, vem som äger marken, vem som ansvarar för skötsel samt vilket åtgärdsbehov som finns.

De olika anläggningarnas och områdenas användningsfrekvens är en viktig del i kartläggningen. Eftersom det inte finns någon besöksräknare eller statistik över användningsfrekvensen så har andra metoder använts. En indikator är slitage som man ser med blotta ögat. Om det till exempel finns en upptrampad stig eller om det växer igen med sly och gräs. Mer slitage tyder på att anläggningen används.

Träningsappen Strava har använts för att uppskatta hur mycket olika stråk används. Appen används av motionärer för att registrera sin träning. Även om inte alla som är ute på olika friluftsanläggningar använder Strava så har datan visat sig stämma bra överens med faktiskt slitage.

Inventeraren som har gjort kartläggningen har med sin långa erfarenhet av friluftsliv också kunnat bidra med kunskap om kommunens friluftsliv. Hans erfarenhet har varit viktig för att kunna beskriva utvecklingen över tid och trender inom friluftslivet.

Samtal med personer som är aktiva inom friluftsliv/föreningsliv har också använts för att kartlägga och bedöma olika anläggningar.

En total värdering av alla friluftsanläggningar återfinns i bilaga 2.

3.1.2 Resultat av kartläggning

Elljusspår

Gislaveds kommun har nio elljusspår som sköts av kommunen eller av föreningar som får bidrag av kommunen. Kommunen betalar elen på alla elljusspår och sköter stolpar/armaturer. Elljusspårerna varierar i längd från 700 meter till 5 km.

Statusen på kommunens elljusspår är bra och de flesta används flitigt. Här ser vi ett samband där de elljusspår som ligger på gångavstånd från många hushåll används oftare än de som ligger mer avsides. Kommunens och föreningars skyltar i anslutning till elljusspårerna behöver underhållas och tvättas.

De flesta av kommunens elljusspår ligger på kommunal mark. Undantaget är elljusspårerna i Skeppshult, Ås och Anderstorp som ligger på privat mark där kommunen har avtal med markägare.

Många belysningsstolpar måste bytas ut inom en snar framtid. Broaryds elljusspår har träflis som underlag vilket är mindre slitstarkt än grus som används på övriga anläggningar.

Sammanfattning åtgärdsbehov

- Byte av belysningsstolpar
- Uppdatering eller tvätt av skyltar
- Se över underlag på elljusspåret i Broaryd

Figur 1: Foto från elljusspåret i Ås

Vandringsleder

I kartläggningen har 15 vandringsleder gått igenom. Här ingår inte lederna på Isaberg som drivs i ett kommersiellt område. Standarden på lederna som marknadsförs via det digitala verktyget Naturkartan för Gislaveds kommun varierar mycket.

De flesta är framkomliga men ledmarkeringen är bristfällig på vissa leder och behöver ses över. Kommunens och föreningars skyltar i anslutning till vandringslederna behöver underhållas och tvättas.

Det verkar vara ett klart samband mellan befolkning inom gångavstånd och bruksfrekvens. Till exempel så ligger Nissan centralt i kommunen och går genom flera tätorter. De leder som ligger längs med Nissan används flitigt.

Det finns ett antal leder i grannkommunerna som ansluter till eller skulle kunna anslutas till vandringslederna i Gislaveds kommun. Detta skulle kunna generera längre, sammanhängande stråk. Gislavedsleden är en del av Smålandsleden och används både till vandring och cykling. Sträckningen mellan Hestra/Isaberg och Båraryd används mycket men därifrån vidare ned till Fegen är användningen mer begränsad. Totalt är det 12 mil med vandringsled och vindskydd som ska skötas och underhållas. Mycket av Gislavedsleden går på grusvägar och resten går på stigar. Enda stället längs leden där man kan köpa mat är i Hestra som ligger i norra delen av leden. Regionen har under 2024 fått medel från Tillväxtverket för att rusta upp alla delar som ingår i Smålandsleden. I Gislaveds kommun röjdes leden och skyltar sågs över.

Sammanfattning av åtgärdsbehov

- Gå igenom och uppdatera skyltning och ledmarkeringar – genomfört 2025.
- Utforma kriterier för att finnas med i Naturkartan samt rutiner för att följa upp att informationen är korrekt.

Figur 2: Foto på ledmarkering längs Gislavedsleden

Kommunala badplatser

Kommunen har 12 kommunala badplatser. Utöver dessa finns badplatser i annan regi vid Kårehamn/Bolmen och Isaberg. Badplatserna är viktiga samlingsplatser och används flitigt. Anläggningar och utbud på de olika badplatserna varierar. Alla badplatser sköt utifrån vattenprovtagning, säkerhetsdyk, toalett, renhållning samt skötselavtal. Utöver grundutbudet kan det finnas brygga, omklädningshytt, lekredskap, grillplats och andra utomhusanläggningar. En av badplatserna, Kyrksjöns badplats i Båraryd, har rullstolsramp.

Vissa bryggor är i dåligt skick. I vilken omfattning dessa kan ersättas är en resursfråga. Man kan behöva utvärdera behovet av bryggor – vilket syfte tjänar de? Vid vissa badplatser förekommer oönskade aktiviteter som nedskräpning och skadegörelse.

Sammanfattning åtgärdsbehov

- Utforma en standard för kommunala badplatser som tydliggör vad man som invånare kan förvänta sig.

Cykelleder/cykelområden

I Gislaveds kommun utövas många olika typer av cykling; på landsväg, i skogen och på olika typer av banor. Det finns tre områden i Gislaveds kommun med skyltade cykelleder för mountainbike (MTB): Smålandsstenar (drivs av OK Vivill), Anderstorp (drivs av Anderstorp OK) och Isaberg (drivs av Stiftelsen Isabergstoppen). Utvecklingen av den föreningsdrivna cyklingen har gått hand i hand med den kommersiella och de samarbetar bra.

De mest cyklade rutterna i kommunen baserat på STRAVA-data är cykelvägarna Hestra–Gislaved och Anderstorp–Gislaved.

Isaberg är det område där det cyklas och vandras mest i kommunen. Det är också det mest expansiva området inom kommunens friluftsliv både för besöksnäring och lokalbefolkning. Det börjar bli trångt här och ledstrukturen behöver breddas/utvidgas för att möta efterfrågan från besöksnäringen.

Eftersom Isaberg tar betalt för cykling på sina leder kommer detta delvis i konflikt med den lokala friluftscyklingen. Det finns en utmaning med att hantera samverkan mellan kommersiella och kostnadsfria cykelleder. Både med hänseende till markägarersättning och underhåll.

En utvecklingspotential är att det finns möjligheter att binda ihop stråk mellan olika orter i kommunen och grannkommunerna. Det verkar finnas ett större intresse för att cykla rundslingor än att cykla från A till B.

Sammanfattning åtgärdsbehov

- Ta vara på utvecklingsmöjligheter inom den växande besöksnäringen kopplat till cykel.
- Kommunen kan vara en faciliterande part i dialogen mellan besöksnäring och lokalsamhälle.

Figur 3: Foto från MTB-led "Jonsbobanan" i Anderstorp

Kanotleder/paddling

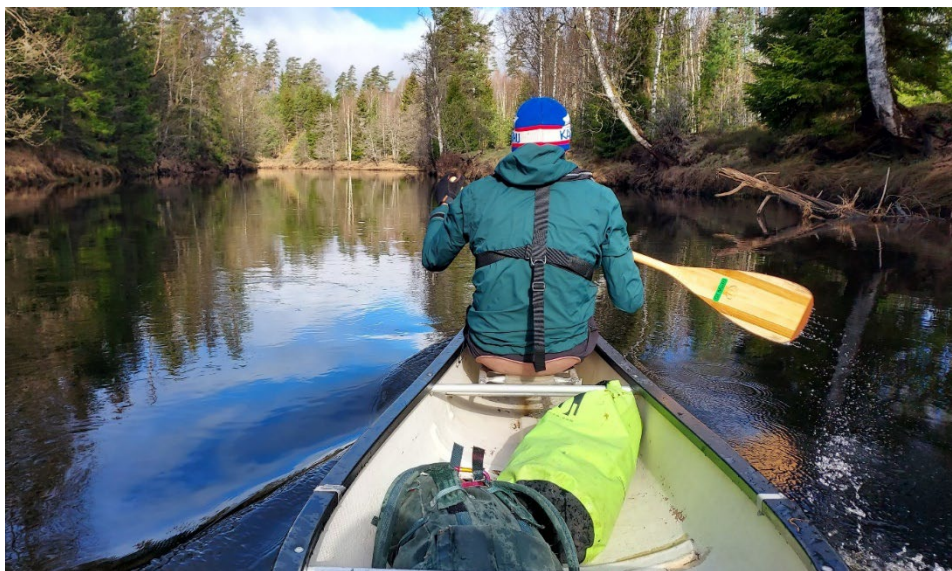
Kanotled Nissan går genom hela kommunen från kommungränsen i norr vid Öreryd och förbi Skeppshult i söder. Den sträckning som kan betraktas som kanotledens kärnområde är Isaberg till Gislaved.

Röjning och underhåll av kanotled Nissan är utmanande och gör leden på vissa partier svårframkomlig beroende på träd som faller över leden. Sedan kanotled Nissan etablerades har några vindskydd/övernattningsplatser tagits bort. En utmaning är att vägarna till flera rastplatser inte är godkända för tunga transporter vilket försvårar renhållning. Möjligheterna till lämning och hämtning av kanoter längs med Nissan har reducerats på flera platser på grund av broar som inte tillåter biltrafik. Markägare har på vissa ställen satt upp stängda bommar.

Det finns många fina sjöar i kommunen som lämpar sig för paddling. En utvecklingspotential här är att tillgängliggöra och marknadsföra fler platser. Exempel på sjöar som kan vara aktuella för utveckling är: Norra Vallsjön, en stor fin sjö med många vikar och öar där det finns ett privat vindskydd. Majsjön och vattensystemet både uppströms och nedströms, här finns många små och mellanstora sjöar som det går att lyfta mellan.

Sammanfattning av åtgärdsbehov

- Gör en nystart av kanotled Nissan och definiera vilken sträckning som ska underhållas och marknadsföras.
- Uppdatering av skyltning längs kanotled Nissan.
- Se över tillgänglighet till rastplatser och kanotläggningsplatser längs kanotled Nissan.

Figur 4: Foto från kanotled Nissan söder om Bäckshult

Längdskidåkning och skidspår

Antalet skidspår i kommunen har minskat i takt med att natursnön blir ovanligare. Det finns ingen aktiv konstsnöanläggning men det spåras fortfarande på vissa platser när det finns natursnö.

Naturresevat/skyddad natur

Naturresevat bildas för att skydda värdefull natur och sällsynta arter för att bevara biologisk mångfald, men det kan även vara för att säkra människors tillgång till attraktiva områden för rekreation, friluftsliv, fågelskådning och andra naturupplevelser. Varje naturresevat är unikt och har därför egna regler, som kallas föreskrifter, för att bevara naturvärden. Syftet med naturresevatet avgör vilka begränsningar som gäller. Ofta gäller inte allemansrätten fullt ut i ett resevat där det exempelvis kan råda förbud mot växt- eller svamplockning eller att tillträdesförbud gäller i vissa områden eller under vissa tider. Naturresevat kan bildas av länsstyrelsen eller kommun och är en stark skyddsform enligt Miljöbalken.

I Gislaveds kommun finns tio naturresevat som förvaltas av länsstyrelsen, några är gränsöverskridande med andra kommuner eller gemensamma med andra län. Förutsättningarna för friluftsliv ser olika ut i de olika

reservaten. Vissa har bara en skylt och parkering medan andra har olika anläggningar för att öka tillgängligheten för besökare.

De naturreservat som bedöms nyttjas mest utifrån friluftslivssynpunkt är Isaberg, Ettö, Värö, Fegen, Draven, Villstad Kyrkby och Anderstorps Stormosse.

Figur 5: Informationsskylt från Dravens naturreservat

- Isaberg, Ettö och Värö är alla reservat inom Isabergsområdet, kommunen mest utvecklade område för friluftsliv med ett mycket stort antal besökare varje år. Hela området är riksintresse för det rörliga friluftslivet. Isabergsreservatet utgörs av områden som är avsatta för att skydda hotade arter, områden som är till för det rörliga friluftslivet och områden upplåtna för skidanläggningen. I området finns vandrings- och cykelleder som sträcker sig långt utanför reservatet. Ettö är ett deltalandskap vid Nissan mynning i Algustorpasjön med hagar, stränder och ängar som betas och hyser en rik och skyddsvärd flora. Området är sammanbundet med vandringsleder med närliggande Isaberg. Värö är en liten ö i Algustorpasjön som också är välbesökt genom tillgång till båt och kanot vid Isaberg.
- Fegens naturreservat omfattar såväl sjön som omgivande barr- och lövskogar och jordbruksmarker och ligger i Gislaveds, Svenljunga och Falkenbergs kommuner. Sjön är artrik och har värdefull fågelfauna där delar av reservatet är fågelskyddsområden. Området är också Natura 2000-område och riksintresse för det rörliga friluftslivet. Området har stort antal besökare som nyttjar området för kanotning fiske, båtliv och vandring. Sjön har en organiserad kanotled med rastplatser som också nyttjas för vandring längs Gislavedsleden.

På östra sidan av sjön i Gislaveds kommun ligger Sandvik, ett populärt utflyktsmål med sin kyrka och sockenstuga med kaféverksamhet under sommaren.

- Dravens naturreservat är en restaurerad fågelsjö i söder om Reftele, belägna på gränsen mellan Gislaveds och Värnamo kommuner. Draven är en av Smålands viktigaste och artrikaste fågellokaler. Här häckar årta, småfläckig sumphöna, sothöna, vattenrall, skattmås, rördrom, bläsand, storspov, brun kärrhök, sångsvan, trana och grågås. Många olika änder, gäss och vadare rastar också här under flyttning. Pilgrimsfalk har setts vid sjön och flera andra rovfåglar söker sin föda här. Om vintern kan man få se havsörn. Fågeltorn finns norr om Väcklinge på västra sidan och på Fridsnäs vid utloppet i sydost. Runt sjön går en vandringsled och förutom fågeltornen finns gömsle och rast och utsiktsplatser.
- Villstad Kyrkby är naturvårdsområde med både höga kulturhistoriska värden såväl som värdefull natur. Här finns vackra byggnader, gamla, värdefulla träd, fornlämningar och odlingsmarker som brukats i hundratal år. Syftet med naturvårdsområdet är att skydda, vårda och visa Villstad kyrkby med dess bebyggelse, fornlämningar, odlingsstrukturer och markslagsfördelning. Inom området finns markerade strövstigar.
- Anderstorps Stormosse är en av Sydsveriges största och värdefullaste myrmarksområden beläget i Gislaveds och Gnosjö kommuner. Området är ungefär 20 kvadratkilometer stort och består av högmossar, kärr, sumpskog och gölar. På Anderstorps Stormosse trivs ovanligt många häckande vadarfåglar, exempelvis enkelbeckasin, ljungpipare, storspov, småspov, gluttsnäppa och grönbena. Tranor och orre spelar på den öppna mossen. Även kungsörn kan ses i området. Det finns en vandringsled rakt över mossen samt en tillgänglighetsanpassad led till ett fågeltorn. Mossen ligger tätortsnära till Gislaveds och Anderstorps tätorter men är trots detta i stora delar relativt otillgänglig.

Sammanfattning av åtgärdsbehov

- Samverka med länsstyrelsen för att öka tillgängligheten till reservaten med särskild fokus på naturreservatet Anderstorps Stormosse.

Kulturmiljöer

En del av friluftsliv, rekreation och medvetande om vår omgivning och historia är att det finns spännande miljöer att besöka och utforska. Här är kulturmiljöer en viktig del. Kulturmiljöer kan vara historiska platser av olika slag, byggnader som kyrkor, hembygdsgårdar med mera, men det kan

också var ett vackert och spännande kulturlandskap med flera lager av historia.

Hur attraktiv en kulturmiljö är kan ofta bero av engagemang från eldsjälar eller föreningar som sköter och brinner för platsen eller området. Förloras engagemanget, till exempel via en ändrad åldersstruktur i en förening riskerar platsens attraktivitet att minska eller rentav förloras. Därtill riskerar samhället att tappa mycket av kunskap kring besöksplatserna.

Föreningslivet, till exempel hembygdsföreningar har en stor utmaning kring att attrahera nya medlemmar. Kommunala resurser till föreningslivet riskerar att urholkas vid budgetprioriteringar. Kunskaper om vår omgivning och historia riskerar därmed att försvinna och förankringen i vår omgivning försämrars. Detta gäller oavsett om vi är besökare på en plats eller boende i en bygd.

Kulturmiljöer och besöksplatser som ligger i anslutning till en led eller liknande är värdefulla och tillför mycket till upplevelsen om de görs tillgängliga. Här finns en utmaning i att marken ofta är privatägd och hembygdsföreningen eller kommunen saknar rådighet.

En plats kan göras tillgänglig på olika sätt. Vissa platser finns beskrivna i tryckt material men en skrift kan ha svårt att nå ut. Idag finns olika medier, till exempel i form av karttjänster att tillgå men att utveckla dessa, hålla dem uppdaterade och hänga med i teknisk utveckling är en stor utmaning för de flesta aktörer som rör sig i dessa miljöer.

Exempel på kulturmiljöer som är av särskild vikt för friluftslivet i dagsläget är: området kring Öreryd med fornminnesleden, Villstad kyrka och kyrkby som även är naturreservat, Tuskebo promenadstig och Böларыds kvarn- och såg med kraftverk i anslutning till Nissanleden.

Orientering

Kommunen har fem aktiva orienteringsklubbar. Kommunen delar varje år ut kartbidrag som fördelas mellan klubbarna utifrån hur mycket orienteringskartor som produceras. För att orientera behövs inga anläggningar utöver en uppdaterad karta, löpare tar sig ut i obanad terräng.

Tröskeln för att börja med orientering i en förening verkar vara hög för de flesta. Lite lättare är det att få folk till att delta i mer tillrättalagda orienteringsaktiviteter som exempelvis Naturpasset, där kontroller sitter uppe hela sommaren och kan tas i valfri ordning.

Under perioden 2013–2019 arrangerades Hitta-Ut på olika orter i kommunen. Projektet innebar att en papperskarta med ett antal kontroller delades ut till alla hushåll, helt gratis för kommuninvånarna. Projektet lockade många ovana orienterare. Nackdelen var att föreningarna inte såg någon ökning i den ordinarie verksamheten till följd av Hitta-Ut och därför

valdes det bort av föreningarna trots kommunala bidrag och mycket bra deltagarsiffror.

Fågelskådning

Fågelskådning är ett växande natur- och friluftsintrasse och i kommunen finns ett antal platser som är särskilt bra för fågelskådning. Mest känd är den restaurerade fågelsjön och naturreservatet Draven som är en av Smålands viktigaste häcknings- och rastlokaler för en rad fågelarter. Sjön välbesökt av både lokala och långväga fågelskådare. Sjön har fågeltorn, gömsle och utsiktsplatser för att underlätta för fågelskådning.

Storåns och Lillåns utlopp och de norra delarna av Bolmen i både Gislaveds och Värnamo kommuner är också värdefulla rast- och häckningslokaler och välbesökta av fågelskådare. Naturreservaten Anderstorps Stormosse och Fegen har bildats för att bland annat skydda fågellivet vilket också gör båda områdena intressanta för fågelskådning.

I Gislaved har Rastadammarna, reningsdammarna för Gislaveds avloppsreningsverk, utvecklats till att vara en lämplig lokal för andfåglar och vadare. Området är ett mycket välbesökt närströvområde med en drygt två kilometer led runt och mellan de olika dammarna vilket också gör området mycket tillgängligt för fågelskådning.

Fiske och båtplatser

Sverige är rikt på fiskevatten och möjligheter till fiske och varje år fiskar cirka 1,2 miljoner svenskar någon gång i havet, i sjöar eller vattendrag. I Gislaveds kommun finns 388 sjöar och stora mängder vattendrag, alltifrån Sveriges tionde största sjö Bolmen och ån Nissan till små bäckar och gölar. Vanligt förekommande fiskarter är abborre, gös, gädda, mört, braxen, sutare, lake men också sik, siklöja, id och öring förekommer.

Allt vatten i kommunen är enskilt vilket betyder att någon form av tillstånd från fiskerättsinnehavaren krävs för att få fiska, antingen i form av fiskekort eller annat tillstånd. I kommunen finns formellt 24 genom lantmäteriförrättning bildade fiskevårdsområdesföreningar där föreningen ansvarar för och har fiskerätten. Fiskevårdsområdet beslutar om regler för fisket i sina vatten och kan sälja olika former av fiskekort. Fiskekorts-försäljning finns för närvarande hos 20 av fiskevårdsområdesföreningarna varav 13 erbjuder möjligheten att köpa fiskekort digitalt. Möjligheter finns till mete, spinn och flugfiske och trolling. Hos de flesta fiskevårdsområden finns iordningsställda eller naturliga båtiläggningsplatser och möjlighet att hyra båt.

I kommunen finns också fiskeklubbar varav en förvaltar egna fiskevatten. För besökare erbjuds fiske, båt och boende av flera aktörer. Även fiskeguideverksamhet finns i kommunen.

Tätortsnära grönområden

Friluftslivet kan också vara en del av människors vardagsmotion. Promenaden med hunden och vägen till jobb eller skola kan gå genom ett grönområde som bidrar till ökat välbefinnande. Områden som blir viktiga i detta sammanhang är lekplatser, grönytor, parker och tätortsnära strövområden. Denna typ av områden är en del av kommunal samhällsplanering och parkförvaltning och finns i alla kommunens tätorter.

Några exempel på viktiga tätortsnära strövområden som behöver värnas i samband med exploateringsprojekt är Holmenområdet längs Nissan och Rastadammarna i Gislaved. Ekekullens park och strövområde och Gläntan–Töråsområdet i Anderstorp. Hörsjöområdet samt Haghult med gamla Häradsvägen i Smålandsstenar.

Forskning om hållbara städer har tagit fram en regel för hur mycket växtlighet en stad/tätort behöver för bra folkhälsa. Regeln kallas 3, 30, 300 och innebär att alla ska kunna se tre träd från fönstret i sitt hem eller sin arbetsplats/skola, varje kvarter ska ha 30% krontäckning (yta som skuggas av trädkronor) och alla invånare ska ha max 300 meter till närmsta grönområde. Denna regel är ett viktigt verktyg i övergripande samhällsplanering.

3.2 Kommunens roll i friluftslivet

Kommunens organisation har många olika uppgifter och ansvar kopplat till friluftslivet. Nedan listas de olika ansvarsområdena.

Kommunövergripande

- Utveckling av friluftslivet
- Ansvar för uppdaterad information till invånare och besökare
- Kundkontakt, ta emot synpunkter och svara på frågor
- Landsbygdsutveckling
- Arbete för en god folkhälsa

Samhällsutvecklingsförvaltningen

- Drift och underhåll av friluftsanläggningar
- Avtal med markägare för upplåtelse av mark och/eller skötsel
- Avtal och kontakt med ideella föreningar kring skötsel
- Innehåll och kvalitet på friluftsanläggningar
- Kunskap om naturvård
- Samhällsplanering, skydd av friluftsområden

Enter Gislaved

- Utveckling av besöksnäringen
- Ansvar för uppdaterad information till invånare och besökare

3.3 Aktörer inom friluftslivet

Friluftslivet i Gislaveds kommun möjliggörs av ett flertal aktörer på olika nivåer.

Markägare

Många av de friluftsområden, vandringsleder m.m. som beskrivs i den här friluftsplänen ligger på privat mark. Ofta finns avtal med berörda markägare kring att upplåta mark för en vandringsled, vindskydd eller liknande. Med en ökande besöksnäring ökar också trycket på befintliga leder och anläggningar. Detta leder till störningsmoment för lokala invånare vilket redan nu leder till uppsägning av avtal. Relationer till berörda markägare behöver värnas för att trygga tillgången till vandringsleder och andra anläggningar långsiktigt.

3.3.1 Föreningar

Föreningar har historiskt varit bärare av friluftslivet och många av de vandringsleder m.m. som vi har idag är skapade av ideella krafter. Det finns en generell trend i Sverige med minskande föreningsengagemang. Det blir därför svårare och svårare för det ideella föreningslivet att hitta tränare, aktiva och personer som vill engagera sig i en styrelse. Detta ställer till problem eftersom många av de befintliga friluftsanläggningarna sköts i samarbete med ideella föreningar.

I Gislaveds kommun finns skötselavtal med föreningar kring de flesta badplatser och elljusspår. Flera av de mindre vandringslederna har uppkommit genom ideella initiativ.

Idrottsföreningarna inom exempelvis löpning, orientering, skidor, cykel m.m. nyttjar friluftsanläggningar i sin ordinarie träningsverksamhet och är helt beroende av att dessa anläggningar finns kvar och fungerar.

De flesta badplatser sköts av föreningar som har skötselavtal med kommunen. I skötselavtalen ingår städning, tillsyn, gräsklippning och mindre underhåll.

3.3.2 Företag

Naturturismen skapar förutsättningar för att majoriteten av kommunens besöksnäringföretag, till exempel boendeanläggningar och restauranger, får ekonomisk bäring i sin verksamhet. I kommunen finns även flera olika företag som erbjuder direkta tjänster kopplade till naturturism till exempel kanotuthyrning, naturguidning, utomhusmatlagning, cykeluthyrare, offgrid-boenden, turridning med hästar och skiduthyrning. Utmaningen är att hitta sätt att ta betalt av besökare som använder naturen. För att detta ska vara möjligt krävs en välfungerande friluftsinfrastruktur med kvalitetssäkrade friluftsområden och leder.

Isaberg Mountain Resort är kommunens största aktör inom friluftsliv och naturturism. De tillhandahåller idag södra Sveriges största skidanläggning och MTB-område och har cirka 400 000 besökare på ett år. Jönköpings län ligger i framkant när det gäller cykling och region Jönköpings län/Smålands turism har visionen att bli ett av norra Europas främsta cykelområden.

3.3.3 Destination Isaberg

Destination Isaberg är en ekonomisk förening vars mål är att utveckla, samordna och marknadsföra naturturism och tillhörande aktiviteter i Hestra och Isabergsområdet. Området innefattar tre kommuner; Gislaved, Gnosjö och Tranemo. Föreningen verkar för hållbarhet i naturen och hållbar turism. Medlemmar är besöksnäringens företag i området kring Isaberg samt de tre kommunerna.

3.3.4 Statliga och regionala aktörer

Ett stort antal myndigheter har delansvar för friluftsförhållanden och fem myndigheter är utsedda av regeringen att ta extra ansvar för friluftslivspolitik; Boverket, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Havs- och vattenmyndigheten, Folkhälsomyndigheten och Tillväxtverket.

Naturvårdsverket arbetar bland annat med frågor som rör allemansrätten, skyddad natur, jakt, uppföljning av friluftsliv i miljö- och friluftslivspolitik, samt samordning av friluftsliv i Sverige. De genomför årligen en tankesmedja och utser årets friluftskommun.

Länsstyrelsen har ett övergripande och rådgivande uppdrag när det gäller de 10 friluftspolitiska målen. Många av målen har även samhörighet med Agenda 2030 målen, grön infrastruktur och djurens och växternas miljömål.

”Tillsammans för jämlik hälsa och ett bra liv i Jönköpings län 2016–2025” är en strategi i Region Jönköpings län som syftar till att minska det hälsogap som finns mellan olika grupper i samhället. Det handlar inte längre om ”lika till alla” utan utgår från människors individuella behov och förutsättningar. Friluftsliv är en del av handlingsområde 8: samhällsplanering och närmiljö.

Kommunal utveckling är en arena för samverkan i länet där vi tillsammans inom olika områden driver arbetet och utvecklingen framåt. Ett sådant område är friluftslivsutveckling inom partnerskapet fritid. Det området tillsatte en helt ny tjänst den 1 september 2023 för ändamålet.

Verksamheten ”Regional utveckling” och enheten ”Innovation och attraktivitet” arbetar bland annat med besöksnäring, platsutveckling och landsbygdsutveckling som alla rör friluftslivets frågor. De är också ledsamordnare för Smålandsleden tillsammans med Kommunal utveckling.

3.4 Invånares behov och önskemål

För att ta reda på vad Gislaveds kommuns invånare tycker om friluftslivet och hur de ser på framtiden för friluftslivet i kommunen har vi genomfört en digital enkät och sex workshops med olika målgrupper. I arbetet med workshops har vi arbetat uppsökande mot de grupper som vi såg inte nåddes av enkäten i lika stor utsträckning som andra grupper. De vi har träffat är elever på SFI, elever på anpassad gymnasieskola, pensionärsföreningar och barn i mellanstadiet (Anderstorp och Broaryd). Utöver dessa grupper genomfördes även en träff med aktörer inom friluftslivet i kommunen. 442 personer svarade på enkäten och totalt 230 personer deltog i olika workshops.

3.4.1 Sammanfattning av enkätresultat

Våren 2023 genomförde vi en digital enkät där vi frågade invånarna i Gislaveds kommun hur de utövar friluftsliv idag och hur de vill ha det i framtiden. Vi fick 442 svar från personer i alla åldrar men med en övervikt på åldersspannet 45–59 år.

En stor majoritet (80%) svarar att de är ute i naturen flera gånger i veckan. De som har svarat på enkäten besöker mest skogen, stränder och tätortsnära friluftsområden som elljusspår, grillplatser och utegym. De populäraste aktiviteterna är att vara i skogen, promenera, springa, cykla, ha picknick eller att bada i en sjö. Svarande tycker det är viktigt att det finns gång- eller cykelvägar till friluftsområdet, intressant natur, grill- och rastplatser, markerade leder och skyltar med information om platsen. Nedskräpning är ett problem som många tog upp i sina svar.

Personer som sällan är ute i naturen bor oftast i en av kommunens större tätorter. För dem är det viktigt med iordningställda grillplatser, markerade leder och skyltar om platsen. Att vara i naturen är en aktivitet som de här personerna mest gör på helger eller lov, inte till vardags. Underlaget i enkäten, det vill säga personer som uppger att de sällan är ute i naturen, är ganska litet och ger därför inte en fullständig bild av gruppen ”naturovana”.

3.4.2 Sammanfattning av workshopresultat

Eleverna på SFI vill ha mer kunskap om allt som har med naturen att göra, de är oroliga för att göra fel eller att gå vilse. De vet inte vart de kan gå för att utöva friluftsliv och efterfrågar därför gruppaktiviteter med ledare. Den här målgruppen vill gärna ha möjlighet att ta sig till naturen med buss eller cykel.

Eleverna på anpassad gymnasieskola är ovana och ganska ointresserade av friluftsliv. Endast ett fåtal svarar att de är ute i naturen ofta. När de är

ute i naturen så promenerar de gärna i skogen och badar vid badplatser. De uppskattar även friluftsanläggningar likt Isaberg.

Representanterna från pensionärsföreningarna rör sig gärna i naturen nära där de bor och påtalade bristen av underhåll av vandringsleder samt bristen och skicket på informationstavlor och skyltning vid friluftsanläggningar. Målgruppen vill gärna ha spårade längdspår på vintern och poängterar de olika aspekterna av trygghet och säkerhet.

Majoriteten av eleverna i årskurs 5 på Ekenskolan i Anderstorp är ute i naturen varje dag och tycker det är enkelt att ta sig dit. Vanliga platser att besöka är lekplats, skogen och badplats. Många av eleverna håller på med olika utomhussporter.

Många av eleverna i Klockargårdsskolan i Broaryd bor på landet och för dem är naturen en naturlig del av fritiden. Barnen besöker mest skogen, badplatser, pulkabackar och grillplatser. Där utövar de många olika aktiviteter som till exempel att leka utomhus, cykla, plocka bär och svamp, bada och åka skridskor. Eleverna vill att det ska finnas "roliga platser" i naturen med gungor, linbanor, hinderbanor och kojor.

Eleverna på Ekenskolan, Klockargårdsskolan och på anpassad gymnasieskola fick i uppgift att rita sin drömplats i naturen. De populäraste motiven var träd, skog, vattendrag, grillplats i skogen, hinderbana i skogen, lekplats, linbana, skatepark, djur, berg och fotbollsplan.

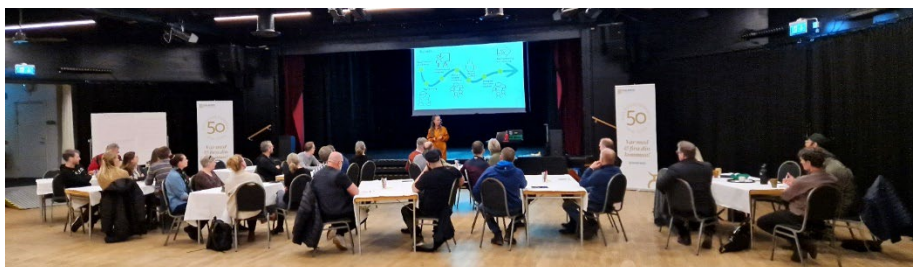
Figur 6: Exempel på teckningar som barnen har ritat över "min drömplats i naturen"

På workshopen med aktörer inom friluftslivet deltog representanter från 13 föreningar, 3 företag, 2 stiftelser, Enter Gislaved och Gislaveds kommun.

I olika gruppdialoger diskuterades gemensamma nämnare mellan aktörerna, friluftslivet idag och i framtiden, samarbete med varandra och med kommunen.

Aktörerna efterfrågar en upprustning av befintliga anläggningar där underhållet på flera håll anses vara eftersatt. Detta gäller exempelvis vandringsleder och badplatser. En annan viktig fråga var att öka samarbetet mellan olika aktörer för att marknadsföra, binda ihop och utveckla friluftslivet. Kontakt och samarbete med markägare är en fråga som flera lyfter som en utmaning.

Föreningarna tryckte på vikten av kommunens bidrag för att deras verksamhet ska fungera. Stillasittande barn och unga lyftes som en viktig utmaning att samarbeta kring.

Figur 7: Bild från workshopen med friluftslivsaktörer

3.5 Omvärldsbevakning

I olika undersökningar under de senaste åren syns fortsatt en ökning av utövandet av friluftsliv efter covid-19 pandemins inledning 2020. Från drygt 30 procent till drygt 50 procent (2021) och 40% (2022) av befolkningen i Sverige som varit ute i skog och mark varje vecka.

Det bostadsnära friluftslivet är av stor betydelse för väldigt många människor i Sverige. 60 procent av befolkningen 16 år och äldre besöker sitt närmaste naturområde varje vecka eller oftare.

Avsaknad av tid är fortfarande det största hindret för friluftsliv. Det näst största hindret är bristen på tillgång till ett lämpligt område. Andra hinder är att man saknar någon att vara ute med, inte har rätt utrustning eller saknar information. Även brist på transportmöjligheter, familjesituationen eller att man känner sig otrygg kan göra det svårt att komma ut.

3.5.1 Nationella mål för friluftslivet

På nationell nivå finns det tio friluftspolitiska mål som är fastställda av regeringen. Alla målen är viktiga och beroende av varandra. De tio friluftspolitiska målen är:

1. Tillgänglig natur för alla
2. Starkt engagemang och samverkan för friluftslivet
3. Allemansrätten ska vara grunden för friluftslivet
4. Tillgång till natur för friluftsliv
5. Attraktiv tätortsnära natur
6. Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling
7. Skyddade områden som resurs för friluftslivet
8. Ett rikt friluftsliv i skolan
9. Friluftsliv för god folkhälsa
10. God kunskap om friluftslivet

3.5.2 Trender, tendenser och framtidsspaning

Från 2024 har statliga medel för förvaltning och skötsel av skyddad natur minskat kraftigt. Detta kan få negativa konsekvenser för friluftslivet i hela landet då åtgärder för att tillgängliggöra naturreservat och nationalparker för friluftslivet inte kan prioriteras i samma utsträckning som tidigare. Även LONA bidraget som varit ett värdefullt inslag för kommunal utveckling kopplat till grönska och friluftsliv är numera bortplockat från regeringens budget. Det innebär att tillgången till natur för friluftsliv minskar och vi kommer dra på oss en underhållsskuld på infrastrukturen för friluftslivet i skyddad natur.

I Kairos futures rapport "Det svenska friluftslivet i ett framtids-perspektiv" från 2021 lyfts flera trender och framtidsscenario. En sammanfattning av dessa finns i texten nedan.

Efterfrågan på hållbara transporter till naturområden ökar och det krävs aktiva insatser för att möta detta. Hållbarhetsfrågor i stort, inklusive friluftsliv som ett medel för att förstå och uppskatta naturen, utveckla platser samt som en ingång till hållbarhetsaspekter, ökar kontinuerligt över tiden.

Digitaliseringen i kombination med sociala medier skapar en situation där naturupplevelser kan få olika funktion i människors vardag. Friluftsliv kan vara något man utövar som en egen aktivitet där målet är friluftslivet i sig. Det kan också vara en trend, en stil, ett inlägg på sociala medier eller något man gör för att må bättre där hälsan är målet och friluftslivet blir ett medel.

Tillgången till detaljerad digital information om naturområden kan också attrahera långväga besökare som saknar lokalkännedom och kunskap om hur allemansrätten bör tillämpas lokalt. Detta kan leda till ökat slitage och över-turism på vissa platser. För att värna den svenska allemansrätten långsiktigt behövs ett aktivt arbete med att styra flöden av besökare för att minska konflikter mellan besökare, lokalbefolkning och markägare.

Ökad kommersialisering sätter kronor och ören på vad som tidigare varit informella värden som friluftslivet bidragit med. Vanan att köpa tjänster och upplevelser tillsammans med en växande besöksnäring gör att friluftsliv blir mer attraktivt som arena med en arrangör och betalande besökare.

3.6 Diskussion och slutsatser

3.6.1 Naturen är inte gratis

Flera trender i samhället gör att kostnaderna för kommunens arbete med friluftsliv förväntas öka. Det handlar delvis om ett ökande tryck från besöksnäringen som ställer högre krav på renhållning och välunderhållna anläggningar. Minskningen av föreningsengagemang samtidigt som staten minskar sina resurser gör att ansvar för anläggningar som tidigare skötts av ideella krafter eller länsstyrelsen hamnar på kommunen. Här behöver aktiva beslut tas kring vilka anläggningar kommunen ska ta ansvar för.

3.6.2 Tätortsnära natur behöver värnas

Friluftslivet konkurrerar med andra markintressen. Detta blir särskilt viktigt i kommunens tätorter där tätortsnära strövområden ofta trängs undan till föremål för byggnationer eller exploatering. För att ta vara på de positiva effekterna som naturvistelser har för folkhälsan behöver tätortsnära strövområden skyddas i långsiktig planering och vägas in som viktiga intressen i samband med detaljplanering. Kommunen bör också proaktivt säkra mark för det tätortsnära friluftslivet.

3.6.3 Kommunen behöver ta en aktiv roll för att utveckla friluftslivet

Aktörerna inom friluftsliv håller på att ändras. På ena sidan märks en växande besöksnäring och professionalisering inom friluftsliv och naturupplevelser. Detta leder till en kommersialisering av vissa områden. Kommersialiseringen kan bidra till både ökad och minskad tillgänglighet i området för kommunens invånare.

På andra sidan finns ett minskande ideellt engagemang för friluftslivet vilket gör att kostnadsfria anläggningar får sämre kvalitet eller försvinner.

Kommunen behöver säkerställa tillgången på friluftsområden och anläggningar med god kvalitet som är tillgängliga för invånarna oavsett socioekonomisk förutsättning. Detta kan göras genom stöd till ideella aktörer, drift av egna anläggningar och samverkan med privata aktörer.

3.6.4 Ett ökat friluftsliv med koncentration till vissa platser skapar konfliktytor

I takt med att besöksnäringen ökar kommer fler besökare utifrån till kommunens naturområden. Detta kan leda till att de tillrättalagda platser och stråk som finns blir mer frekvent nyttjade och att störningsmoment i form av nedskräpning, motorljud, parkeringsproblem och slitage av natur- och kulturmiljö ökar. Fler besökare freecampar med husbil eller motorcykel och nyttjar i viss mån platser som egentligen är iordningställda för vandring och paddling. Det finns redan nu exempel på markägare som sagt upp avtal om till exempel vindskydd för att slippa den typen av problem. Kommunen kan möjligen samverka med besöksnäringens aktörer verka för att kanalisera besökare på ett sätt som minimerar slitage på naturen och störningsmoment för invånare.

3.6.5 Samordning behövs för ett effektivt arbete med friluftslivet

Friluftsfrågorna har de senaste åren fallit mellan stolarna i kommunens organisation vilket har lett till bristfälligt underhåll av vissa anläggningar. En stärkt intern samverkan och nya arbetssätt kring friluftslivet behövs för att driva utvecklingen i rätt riktning. Detta innefattar en bredd av frågor, från att underhålla fysiska anläggningar som badplatser och vandringsleder till att skapa en gemensam strategi för utveckling och externa samarbeten.

4 Plan för friluftslivet i Gislaveds kommun

4.1 Mål för friluftslivet

Med utgångspunkt i de nationella friluftsmålen har fem prioriterade mål formulerats för kommunens friluftsarbete. Inom parentes anges siffran på motsvarande nationella mål. Under varje mål beskrivs kommunens roll i att uppfylla målet.

4.1.1 Starkt engagemang och samverkan för friluftslivet (mål 2)

En ökad samverkan mellan olika aktörer inom friluftslivet skapar möjligheter till gemensamma utvecklingsriktningar och samordning av resurser. Kommunen tar en aktiv roll för att bjuda in till nätverk och samordna informationskanaler som marknadsför friluftslivets aktiviteter.

4.1.2 Allemansrätten ska vara grunden för friluftslivet (mål 3)

För att tillvarata allas intresse är det viktigt att så många som möjligt känner till Allemansrätten. Invånare, besökare, markägare, föreningar och företag kan samsas i naturen genom kunskap om vilka rättigheter respektive skyldigheter man har. Kommunen arbetar aktivt med att sprida kunskap om de lokala tillämpningarna av allemansrätten.

4.1.3 Attraktiv tätortsnära natur (mål 5)

Dialogresultaten, den fysiska kartläggningen och forskning visar tydligt på behovet av tätortsnära natur. Den tätortsnära naturen är en grundläggande förutsättning för att möjliggöra utövandet av friluftsliv i vardagen och förenklar för friluftsovana personer att ta sig ut i naturen. Kommunen ska arbeta aktivt med att peka ut, skydda och utveckla tätortsnära natur. En förteckning över skyddsvärda friluftsområden finns i Bilaga 3.

4.1.4 Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling (mål 6)

Friluftsliv och turism bidrar till att stärka den lokala och regionala attraktiviteten och medverkar till en stark, hållbar (landsbygds-)utveckling och regional tillväxt. Kommunen arbetar aktivt med att stötta besöksnäringen och skapa en god infrastruktur för friluftslivet.

4.1.5 Friluftsliv för god folkhälsa (mål 9)

Målet om friluftsliv för god folkhälsa handlar om att skapa goda förutsättningar så att människor kan vara regelbundet fysiskt aktiva i natur- och kulturlandskapet. Kommunen arbetar aktivt med att skapa förutsättningar för mer utevistelse inom kommunala verksamheter och genom anläggningar för friluftsliv.

4.2 Målgrupper

Målgrupp för kommunens arbete med friluftsliv är i första hand invånare och i andra hand besökare.

En särskilt prioriterad grupp är de personer som idag inte är ute i naturen i någon större utsträckning. Det är prioriterat att aktivera dessa personer genom friluftsliv för att öka folkhälsan. Det är också viktigt att när dessa personer väl tar sig ut i naturen så sker det på ett hållbart sätt. Det får till exempel inte öka nedskräpningen eller slitaget på naturen. Därför innehåller den här planen aktiviteter som ska säkerställa ett hållbart friluftsliv i kommunen.

4.3 Förslag på nya arbetsätt

För att uppnå målen i friluftsarbetet behöver kommunen arbeta både med att säkra kvalitén och att utveckla möjligheterna för friluftslivet. En attraktiv friluftsanläggning är väl skyltad, lätt att ta sig till, välskött och tillgänglighetsanpassad samt erbjuder en trygg och inspirerande miljö för besökare. För att utveckla friluftslivet behövs samarbete och samverkan mellan kommunens förvaltningar och bolag men också med externa aktörer så som företag och föreningar inom friluftsområdet.

4.3.1 Utveckling och samverkan

En arbetsgrupp för friluftslivet bör samarbeta kring och samordna friluftslivsarbetet. I gruppen ska representanter för följande funktioner ingå:

- Landsbygdsutveckling
- Social hållbarhet
- Folkhälsa
- Naturvård
- Besöksnäring
- Kulturmiljö
- Innehålls- och driftsansvarig för friluftsanläggningar
- Driftsansvarig för tätortsnära natur
- Utbildningsförvaltningen
- Socialförvaltningen

Utöver den interna arbetsgruppen ska externa friluftslivsaktörer bjudas in till regelbundna träffar för att bygga relationer och tillsammans utveckla friluftslivet. Dessa möten kan vara både kommunövergripande och mer lokalt inriktade på olika områden. Till sådana träffar bör en bredd av aktörer bjudas in: företag, föreningar, ideella organisationer och markägare. Ett viktigt mål med samarbetet kan vara att söka externa medel för att utveckla friluftslivet i kommunen.

4.3.2 Drift av friluftsanläggningar

En fortsatt systematisering av arbetet med kommunens anläggningar behövs för att säkerställa ett kvalitetssäkrat och långsiktigt arbete med drift och underhåll. Friluftsanläggningarna ska ingå i kommunens system för drift och underhåll. Kartläggningen som gjorts som en del av arbetet med att ta fram friluftsplänen har visat på brister i arbetet med kommunens friluftsanläggningar.

Anläggningstyper

1. Kommunala anläggningar på kommunens mark
2. Kommunala anläggningar med nyttjanderättsavtal på annans mark
3. Anläggningar som ägs av annan part men som får stöd av kommunen
4. Anläggningar som är fristående från kommunen men som marknadsförs i Naturkartan.

Fortsätta arbetet med en långsiktig driftsplan för alla kommunens anläggningar där det finns en tydlig driftsorganisation och tilldelad budget.

De anläggningar som sköts av föreningar eller markägare behöver fortsatt ha likvärdiga avtal, ersättningsnivåer och förutsättningar.

Skapa tillgänglighet för personer med funktionsnedsättningar på utvalda friluftsområden. Arbeta med ekologisk hållbarhet, biologisk mångfald och miljövänligt underhåll i kommunal skog. Utveckla rutiner för synpunkts- hantering kopplat till friluftslivet.

4.3.3 Öka kunskapen om friluftslivet

Naturkartan används som den huvudsakliga kanalen för att samla information om friluftslivet i kommunen. Den information som finns i Naturkartan behöver vara uppdaterad och ses över med jämna mellanrum.

Kommunen bör arbeta aktivt med att sprida kunskap om friluftsliv, allemansrätten och hur man kan vistas i naturen på ett säkert sätt. Detta kan till exempel göras genom skolprogram, offentliga föreläsningar, informationsblad och kampanjer i sociala medier.

Frågan om nedskräpning behöver arbetas med. Initiera kampanjer för att öka medvetenheten om nedskräpningens konsekvenser och uppmuntra till ett ansvarsfullt beteende i naturen.

5 Referenser

Definition av friluftsliv: Svenskt Friluftsliv,

<https://svensktfriluftsliv.se/vad-ar-friluftsliv/>, hämtat 2024-10-08

Gislaveds kommun, Kommunplan 2023-2026, antagen den 20 maj 2023.

Diarienummer: KS.2023.47

Om levnadsvanor: Folkhälsomyndigheten,

[https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-](https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/friluftsliv/friluftsliv-for-bättre-folkhalsa/)

[levnadsvanor/friluftsliv/friluftsliv-for-bättre-folkhalsa/](https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/friluftsliv/friluftsliv-for-bättre-folkhalsa/), hämtat 2024-09-27

Rapport om besöksnäringen: RESURS för Resor och Turism,

”TEM® 2020–2022, Ekonomiska och sysselsättningsmässiga effekter av turismen i Gislaveds kommun inkl. år 2015”

Gislaveds kommun, Strategi för hållbar utveckling, antagen den 14 juni 2021,

<https://www.gislaved.se/bygga-bo-och-miljo/hallbarhetsarbete-i-kommunen/strategi-for-hallbar-utveckling>, hämtat 2024-10-08

Naturkartan för Gislaveds kommun: <https://www.naturkartan.se/sv/gislaved>

Destination Isaberg:

<https://www.visitisabergsregionen.se/sv/om-destination-isaberg/>

Vem gör vad inom friluftslivet? Naturvårdsverket,

<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/friluftsliv/vem-gor-vad/>, hämtat 2024-10-08

Region Jönköpings län, ”Tillsammans för jämlik hälsa och ett bra liv i Jönköpings län 2016–2025”, antagen den 24 november 2015, RJL 2015/469

Kommunal utveckling Jönköpings län,

<https://kommunalutveckling.nu/fritid/friluftsliv/>, hämtat 2024-10-08

Folkhälsomyndigheten, Friluftsvanor i befolkningen,

[https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-](https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/friluftsliv/friluftsvanor-i-befolkningen/)

[levnadsvanor/friluftsliv/friluftsvanor-i-befolkningen/](https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/friluftsliv/friluftsvanor-i-befolkningen/), hämtat 2024-10-08

Friluftspolitiska målen: Naturvårdsverket,

<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/friluftsliv/sveriges-friluftslivsmal/>, hämtat 2024-10-08

Naturvårdsverket, ”Mindre till lokala satsningar och friluftsliv när medel för värdefull natur fördelats” [https://www.naturvardsverket.se/om-](https://www.naturvardsverket.se/om-oss/aktuellt/nyheter-och-pessmeddelanden/2024/januari/mindre-till-lokala-satsningar-och-friluftsliv-nar-medel-for-vardefull-natur-fordelats/)

[oss/aktuellt/nyheter-och-pessmeddelanden/2024/januari/mindre-till-lokala-satsningar-och-friluftsliv-nar-medel-for-vardefull-natur-fordelats/](https://www.naturvardsverket.se/om-oss/aktuellt/nyheter-och-pessmeddelanden/2024/januari/mindre-till-lokala-satsningar-och-friluftsliv-nar-medel-for-vardefull-natur-fordelats/),

hämtat 2024-10-08

Kairos Future, ”Det svenska friluftslivet i ett framtidsperspektiv –

en systemanalys med fokus på aktörer och trender som påverkar friluftslivet mot framtiden”, december 2021.

6 Bilagor

1. Fysisk kartläggning av friluftsområden
2. Värdering av friluftsområden
3. Förteckning över särskilt skyddsvärda friluftsområden
4. Handlingsplan för friluftsliv 2026